

Halk Sağlığı
Genel Müdürlüğü

ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE KAZA SONUCU YARALANMALAR

Çocuk Güvenliğinin
Sağlanması
Programı
1. Ders

Bu derste;

- ✓ Kaza ve yaralanmanın tanımı,
- ✓ Türkiye’de ve Dünyada çocukluk çağı kaza ve yaralanmalarının epidemiyolojisi,
- ✓ Ev kazalarının epidemiyolojisi,
- ✓ Kaza ve yaralanmaların önlenmesi ve kontrolü,
- ✓ Çocuk Güvenliğinin Sağlanması Programı hakkında bilgi sahibi olacaksınız.

Bu programı neden yapıyoruz?

- Ülkelerin gelişmişlik düzeyini gösteren birçok demografik gösterge arasında, **perinatal ve çocukluk çağı ölüm hızları** en önemli olanlarıdır.
- Bu göstergelerden özellikle **bebek ölüm hızları**, ekonomik kalkınma düzeyi ve bunun sağlığa yansımalarını gösterir.
- Ekonomik gelişme yanında sosyo-kültürel faktörler de çocukluk çağı mortalite oranlarını etkileyen faktörler arasındadır.

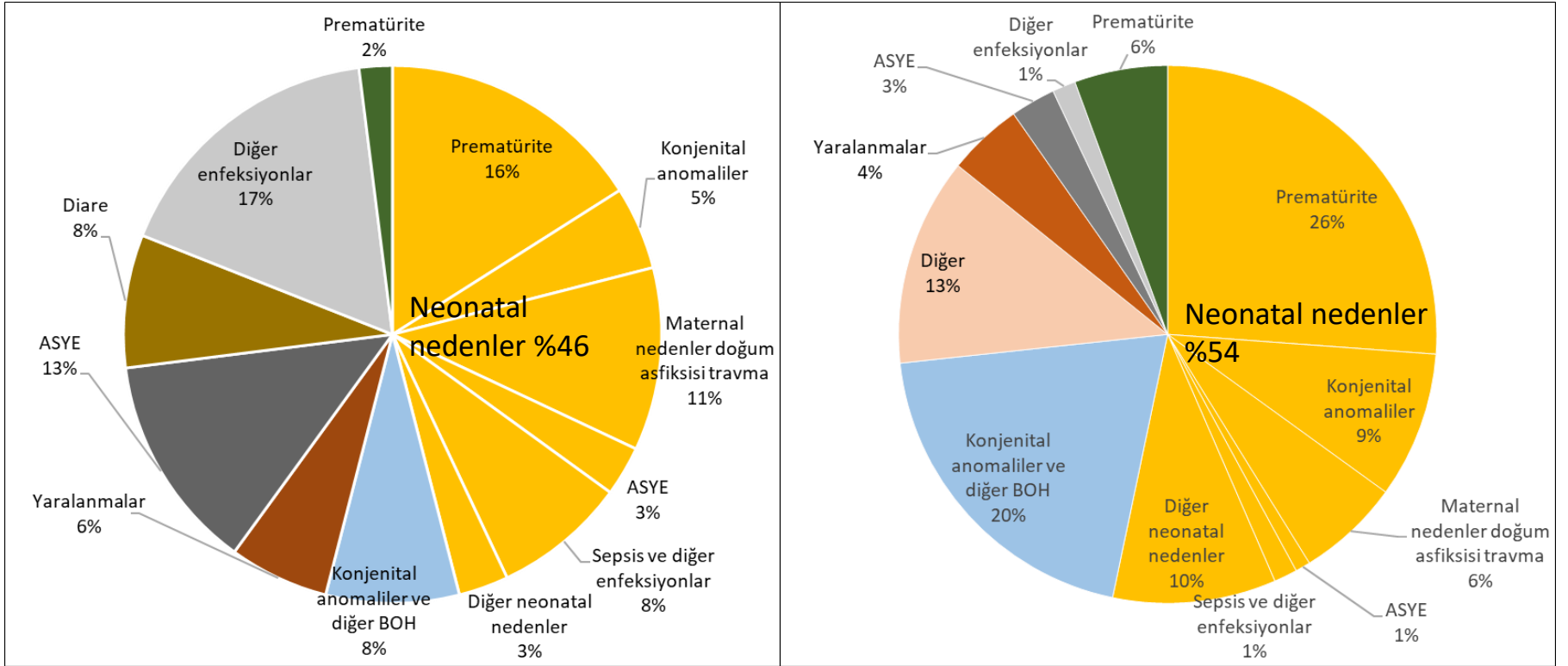

- Çocuk sağlığının iyileştirilmesi, kalkınmanın vazgeçilmez bir **göstergesi** olarak uluslararası topluluklar tarafından kabul edilmiştir.
- Küresel olarak **bebek ve çocuk ölümleri** giderek azalmakla birlikte hala hedeflenen seviyede değildir.
- Bu ölümlerin büyük bir bölümü göreceli olarak düşük maliyetli müdahalelerle **önlenebilecek** nedenlerle oluşmaktadır.

¼lkemizde;

- Çocuk yaşatma ve hayata d¼nd¼rme alanlarındaki iyileşmeler ve gelişmeler 5 yaş altı çocuk ve bebek ¼l¼m hızında sağlanan azalmalara ¼nemli katkıda bulunmuştur. Bu çalışmaların başlıcaları:
  - ✓ Sağlık stratejisi ve planlamasına odaklanması,
  - ✓ Yaygın ve etkili halk sağlığı kampanyaları,
  - ✓ D¼zenli aşı uygulamaları,
  - ✓ Y¼r¼t¼len çocuk sağlığı programlarıdır.
- 5 yaş altı ve bebek ¼l¼m hızında g¼r¼len d¼ř¼ř, beraberinde ¼l¼m nedenlerinin dağılımında değişikliklere de neden olmuştur.

Dünyada ve Türkiye’de 5 yaş altı çocuk ölüm nedenlerinin karşılaştırılması (2017)

Halk Sağlığı
Genel Müdürlüğü

En sık görülen yaralanmalar (yüz binde)

	Yüksek Gelirli Ülkeler	Düşük-Orta Gelirli Ülkeler
Trafik Kaza Yaralanması	13,6	22,1
Zehirlenme	2,2	5,8
Düşme	8,3	4,0
Yanıklar	1,0	4,5
Boğulma	1,7	8,4
Diğer Kazalara Bağlı Yaralanmalar	8,3	15,2
Öz kıyım	13,3	13,5
Şiddet	2,8	9,5
Savaş	0,02	6,0
Toplam Yaralanma Ölümleri	51,2	89,1

Kaynak: Mock C, Quansah R, Krishnan R, Arreola-Risa C and Rivara F. Strengthening The Prevention and Care of Injuries Worldwide. The Lancet, 2004; 363:2172-2179.

D¼şme

- Her yıl d¼şme nedeniyle gerçekleşen yaklaşık **646.000 öl¼m olgusunun** %80'inden fazlası düşük ve orta gelirli ÷lkelerde gerçekleşmektedir.
- Her yıl **37.3 milyon d¼şme vakası** tıbbi bakım gerektirmektedir.
- D¼şmeler 17 milyonun üzerinde DALY' ye neden olmaktadır.
- Dünyada d¼şmeye bağlı öl¼m ve sakatlıkların oluşturduğu DALY'nin **%40'ı çocuklarda** gerçekleşmektedir.

Kaynak: Dünya Sağlık Örg¼tü

DALY: Erken öl¼m ve uzun süreli sakatlıkla kaybedilen yaşam yılları

Suda Boğulma

- Kasıtsız yaralanmaya bağlı ¼l¼mler içinde %7' lik bir oranla d¼nyada 3. sırada bulunmaktadır.
- Suda boğulmalara bağlı olarak 2019 yılında yaklaşık 236.000 ¼l¼m meydana geldiği tahmin edilmektedir.
- Boğulma kaynaklı ¼l¼mlerin yaklaşık %50'sinden biraz fazlası 30 yaş altındadır.
- Çocuklar, erkekler ve suya erişimi kolay bireylerde boğulma riski en fazladır.
- Boğulma 5-14 yaş arası çocuklarda t¼m d¼nyada altıncı ¼l¼m nedenidir.

Kaynak: D¼nya Sağlık ¼rg¼t¼, 2021

Yanık

- Her yıl yanıklara bağlı gerçekleşen yaklaşık 180.000 ölümün büyük çoğunluğu düşük ve orta gelirli ülkelerde görülmektedir (Yaklaşık 2/3'ü Afrika ve Güneydoğu Asya bölgelerinde).
- Ölümcül olmayan yanık yaralanmaları, önde gelen morbidite nedenlerindedir.
- Yanıklar düşük ve orta gelirli ülkelerde DALY'nin önde gelen nedenleri arasındadır.

Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü, 2018

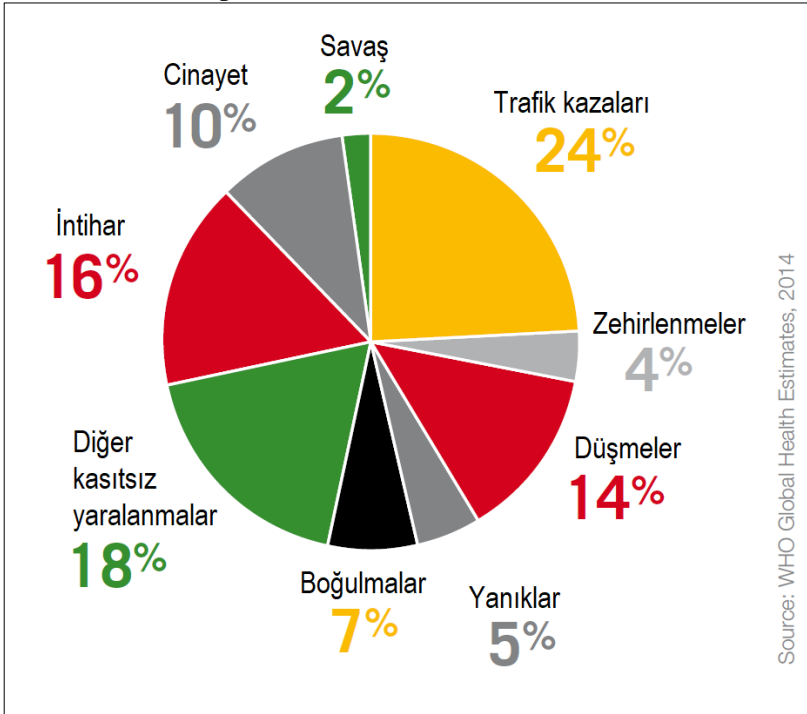
Zehirlenme

- T¼m d¼nyada 2012 yılında yaklaşık 193.460 kişi kasıtsız zehirlenmelerden ölm¼şt¼r.
- Örneğin, pestisitlerin kasıtlı olarak alınmasının her yıl 370.000 ölüme neden olduğu tahmin edilmektedir.
- Güvenilir verilerin elde edilmesi zor olmakla birlikte, her yıl yaklaşık 5 milyon yılan ısırığının ortaya çıktığı ve bunun en az 100.000 öl¼m ve yaklaşık 3 kat fazla amputasyon ve diğer kalıcı sakatlıklara neden olduğu tahmin edilmektedir.

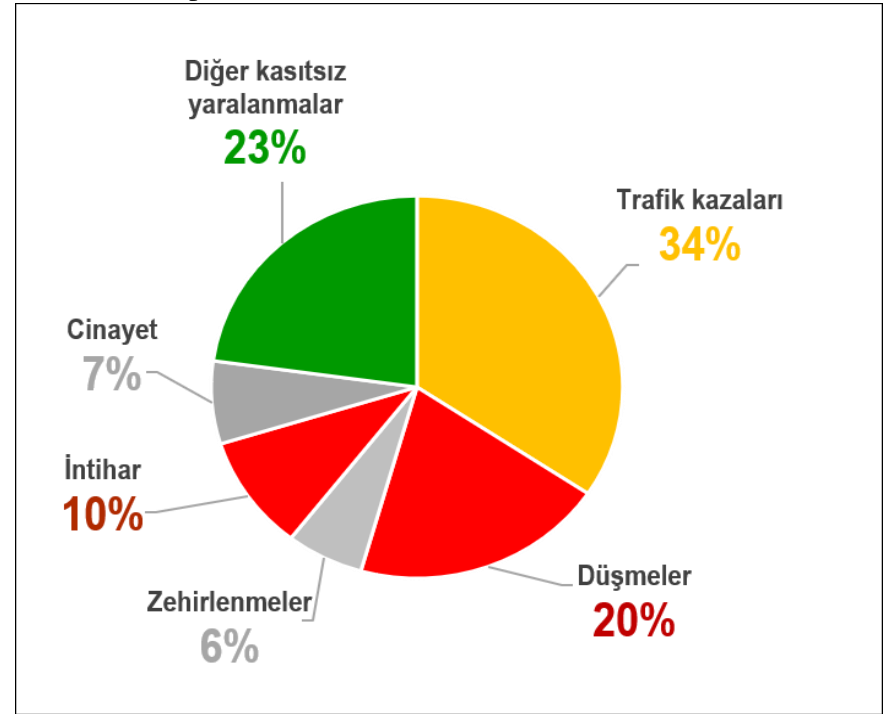
Kaynak: Dünya Sağlık Örg¼t¼, 2018

Yaralanmalara bağlı ¼l¼m nedenleri (t¼m yaş grupları)

D¼nya

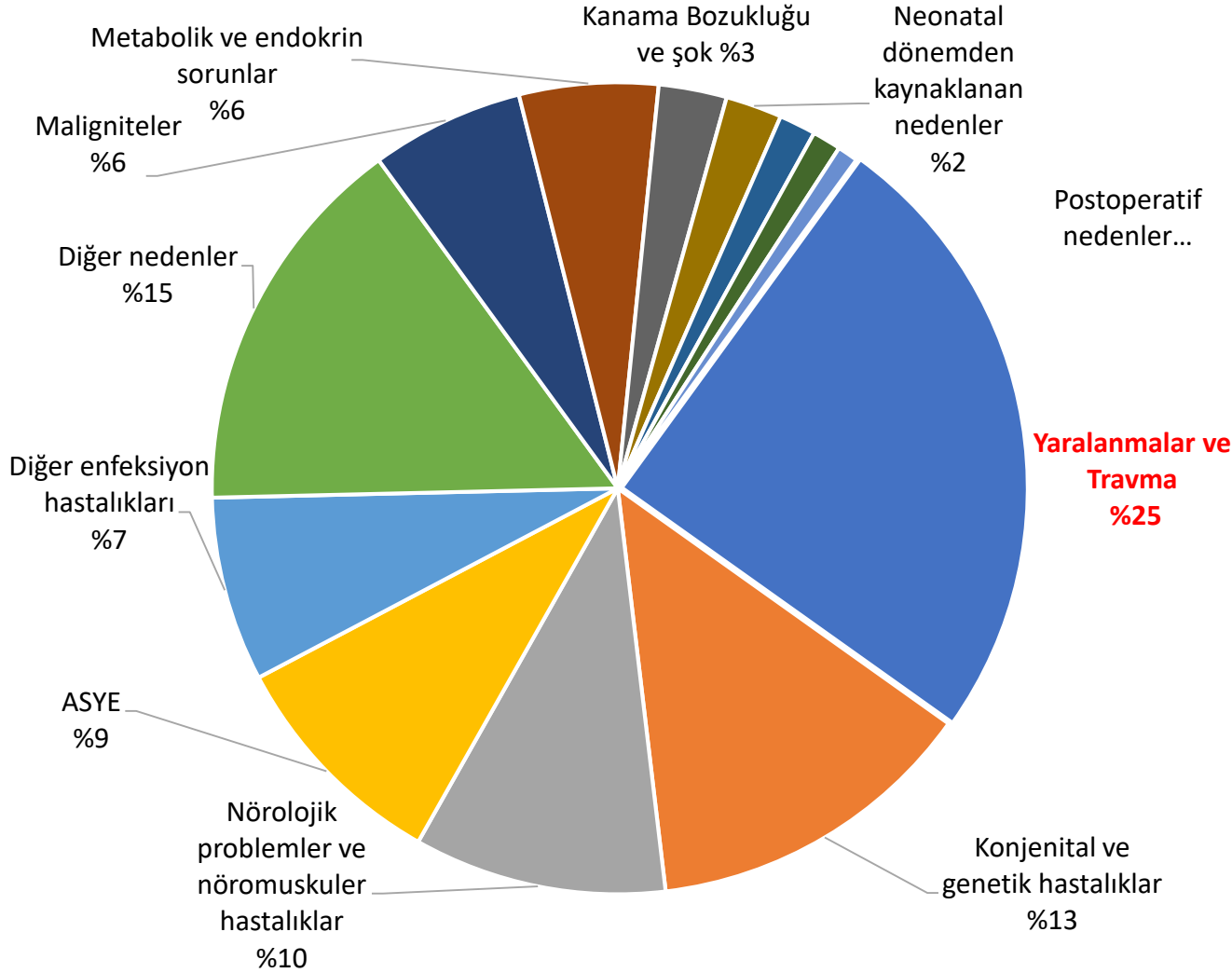
T¼rkiye

Türkiye’de 1-4 yaş grubunda ölüm nedenlerinin dağılımı (2017)

Halk Sağlığı
Genel Müdürlüğü

Ülkemizde 1-4 yaş aralığındaki çocuklarda tüm ölüm nedenleri içinde yaralanmalar 1. sıradadır.

Beş yaş altı çocuklarda yaralanmaya bağlı ölüm nedenlerinin dağılımı, Türkiye, 2014-2017 (Ölüm Bildirim Sistemi)

Sıra No	0-11 ay (%) (N=505)	12-59 ay (%) (N=2055)	0-59 ay (%) (N=2560)
1	Trafik kazaları (35.6)	Trafik kazaları (36.7)	Trafik kazaları (36.5)
2	Boğulma (27.9)*	Düşmeler (12.3)	Düşmeler (12.0)
3	Düşmeler (10.7)	Suda boğulma (9.6)	Boğulma (10.2)*
4	Yanıklar (6.5)	Yanıklar (6.6)	Suda boğulma (8.7)
5	Suda boğulma (5.0)	Boğulma (5.9)*	Yanıklar (6.6)
6	İstismar/saldırı (3.4)	Mekanik kuvvetlere maruz kalma (4.3)	Mekanik kuvvetlere maruz kalma (3.7)
7	Zehirlenmeler (2.0)	Zehirlenmeler (2.5)	Zehirlenmeler (2.4)
8	Mekanik kuvvetlere maruz kalma (1.4)	Diğer kasıtsız yaralanmalar (2.5)	Diğer kasıtsız yaralanmalar (2.3)
9	Diğer kasıtsız yaralanmalar (1.4)	İstismar/saldırı (1.7)	İstismar/saldırı (2.0)
	Diğer, gruplandırılmamış (6.1)**	Diğer, gruplandırılmamış (17.9)**	Diğer, gruplandırılmamış (15.5)**

*Yabancı cisim aspirasyonu, solunum yolu ve göğüs kafesine dışarıdan bası, yatakta boğulmalar vb.

**Çoğunluğu travma vakaları, ancak oluş şekli belirsiz

Kaza ve yaralanmaların epidemiyolojisini bilmek neden önemlidir?

- Kaza ve yaralanma nedenleri her ¼lkenin gelişmişlik d¼zeyine, coğrafi konumuna, sosyal ve k¼lt¼rel yapısına g¼re değişebilmektedir.
- Kazaya neden olan etmenler, yaralanma nedenleri, oluş mekanizmaları, yaralanmaların gerçekleştiği yerler bilindiği zaman, **m¼dahale alanı** tanınacaktır.
- T¼m bu bilgiler önleyici **stratejilerin** geliştirilmesinde yol g¼sterici olacaktır.

Kaza nedir?

- Önceden planlanmamış,
- Beklenmeyen,
- Ani olarak ortaya çıkan,
- Yaralanma, hasar, insan/mal kaybı ile sonuçlanabilen ve
- **Önlenebilen** bir olaydır.

Yaralanma nedir?

İnsan v¼cudunun;

- “Kasıtlı” veya “kasıtsız” olarak,
- Termal, mekanik, elektriksel veya kimyasal enerji ile etkilenmesi

veya

- Oksijen ve ısı gibi yaşamsal unsurlardan uzaklaştırılması nedeniyle ortaya çıkan durumdur.

Yaralanmalar

Yaralanmalara bağlı her bir
çocuk ölüme karşılık
yaklaşık;

- ✓ 129 hastane yatışı,
- ✓ 1.635 acil servis başvurusu,
- ✓ binlerce birinci basamak
randevusu
olduğu tahmin edilmektedir.

Halk Sağlığı
Genel M¼d¼rl¼ę¼

Yaralanmayı Hazırlayan Fakt¼rler-1

Çevresel Fakt¼rler

- Gerekli kanunların olmaması,
- Mevcut kanunların uygulanmasında yetersizlikler,
- Güvensiz çevre koşulları,
- Tehlikeli davranışlara özendirici reklamlar, programlar.

Yaralanmayı hazırlayan kişisel faktörler faktörler-1

Çocuğun;

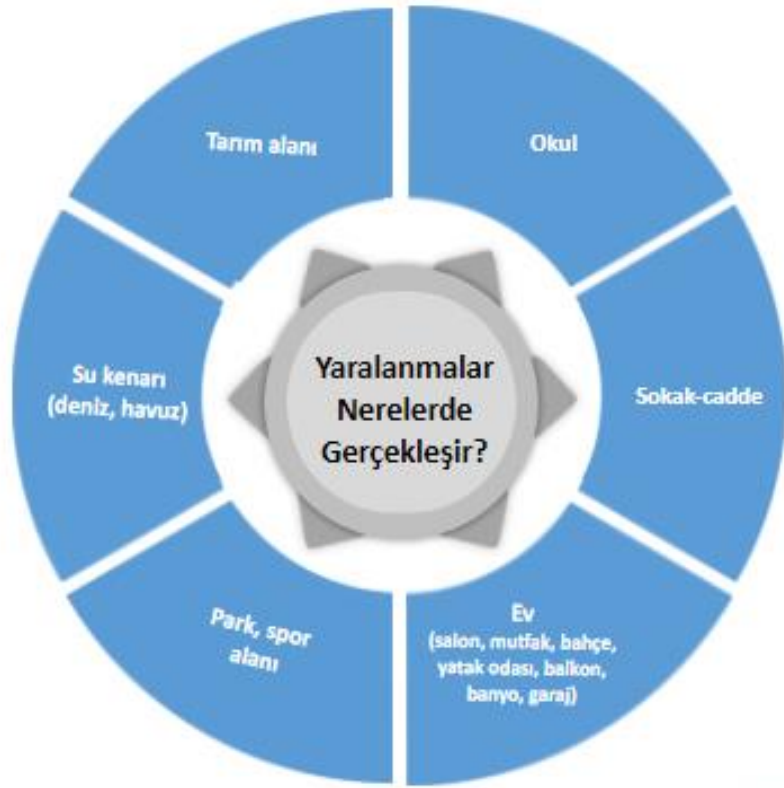
- Riskin bilincinde olmaması
- Deneyimsizliği
- Bulma ve keşfetme merakı
- Risk alma davranışı
- Psikolojik uyumsuzluğu
- Duygusal streste artma olması
- Kişisel koruyucu kullanmaması

Yaralanmayı hazırlayan kişisel faktörler faktörler-2

Annenin ya da bakıcının;

- Psikolojik uyumsuzluğu
- Duygusal strese artma olması
- Madde kullanımı
- Yorgun olması
- Dikkatini toparlayamaması
- Dalgın veya unutkan olması
- Üz¼nt¼, stres yaşamaması
- Annenin yaşı
- Görme bozuklukları
- Algılama güçlüğü olması
- Zihinsel veya fiziksel özürl¼
- Çocuk güvenliği konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması

Nerede Gerçekleşir?

Ev kazalarına bağlı yaralanmalar neden önemlidir?-1

D¼nya genelinde sık g¼r¼ld¼ę¼, ¼l¼m ve kalıcı sakatlıkla sonuçlanabildiği ve ¼nlenebileceęi için önemlidir:

- ocuk acil başvurularında her zaman ilk ¼ neden içinde ev kazaları gelir.
- Her yıl ev kazalarına bağlı hayatını kaybeden ocuk sayısı, l¼semi ve menenjit gibi hastalıklara bağlı yaşamını yitiren ocuk sayısından fazladır.

Ev kazalarına bağlı yaralanmalar neden önemlidir?-2

- Çocukluk çağı kazalarının **%70-75'i ev ve evin yakın çevresinde** ortaya çıkar ve
- Kazaların **%58'i çocuk bir erişkinin yanında** gerçekleşir.
- Evde kazalar sonucu ölen çocukların **%70'i 4 yaş ve altındadır.**
- Ölümlerin **%80'i gelişmekte olan ülkelerdedir.**

D¼nyada ev kazaları

- Yaralanmalar d¼nyada ¼l¼m nedenleri arasında 4. sıradadır.
- Her yıl milyonlarca ocuk, ¼m¼r boyu sakatlıklara neden olan yaralanmalar nedeniyle hastanelere başvurmaktadır.
  - ✓ D¼nyada her yıl **830 bini ocuk, 27 milyon kişi,**
  - ✓ D¼nyada her g¼n **2 binden fazla ocuk** hayatını kaybetmektedir.

Avrupa'da ev kazaları

- Avrupa'da ölüm nedenleri arasında 4. sıradadır.
- Ev kazalarına bağlı ölümler, trafik kazalarından 2 kat daha fazladır.
- Yaralanmaların 2/3'si evlerde meydana gelmekte,
- Her yıl 100.000 den fazla kişi ev kazalarından hayatını kaybetmektedir.

T¼rkiye'de ev kazaları

- T¼m kazalar içinde ev kazalarının g¼r¼lme oranı **%25**
- Trafik kazalarından sonra **2.** sıradadır.
- Ev kazalarının **%45,4** ü **0-6** yaşı arasındaki çocuklarda g¼r¼lmektedir.
- Sağlık Bakanlığı verilerine g¼re bebek ve çocuklar için yapılan acil çağrıların **% 79'u ev kazaları ve boğulmalar** nedeniyledir.
- Son 5 yılda **120.000** ocuk ev kazası sonucu hastaneye başıvurmuş ve bunların **2.000'i** hayatını kaybetmiştir.
- T¼rkiye'de 0-4 yaşı için 60 binin ¼zerinde yıllık UZEM başıvurusu mevcuttur.

Halk Sağlığı
Genel Müdürlüğü

Ev kazalarının epidemiyolojik özellikleri-1

Yaş:

0-1 yaş:

Boğulma, yabancı cisim aspirasyonu, yanıklar zehirlenme, sıcak çarpması.

1-4 yaş:

Kazaların en sık görüldüğü yaş grubu, suda boğulma, düşme, zehirlenme, yanık, trafik kazası.

5-9 yaş:

Trafik kazası, boğulma, düşme, zehirlenme.

10-14 yaş:

Spor ve açık hava oyunlarından ileri gelen kazalar, trafik kazası, boğulma, düşme, zehirlenmedir.

Ev kazalarının epidemiyolojik ¼zellikleri-2

Kişi ¼zellikleri

• Cinsiyet

- ✓ Her iki cinsiyette de sık g¼r¼l¼r ancak g¼r¼lme sıklığı erkek çocuklarda kız çocuklarına g¼re daha fazla

• Evdeki kişi sayısı

- ✓ Evde yaşayan kişi sayısı arttıkça ev kazası g¼r¼lme sıklığı artmakta

• Eğitim durumu sosyo-ekonomik durum

- ✓ İşsizlik, fakirlik, d¼ř¼k eğitim d¼zeyi, uygun olmayan evre, uygun olmayan ev ortamı
- ✓ Yeterli bakım ve sosyal destek sağlanamayan çocuklar

Ev Kazalarının Epidemiyolojik Özellikleri-3

Zaman

- İlkbahar ve yaz aylarında (Mayıs-Ağustos),
- Konsantrasyonun az olduğu **sabah** ve yorgunluğun arttığı **akşam** saatlerinde daha fazladır.

Yer özellikleri

- Kaygan ve düz olmayan zeminler,
- Yetersiz aydınlatma,
- Sabit olmayan ev eşyaları,
- Yerdeki cisimler,
- Fiziksel koşulların yetersizliği yaralanmalar için risk oluşturmaktadır.

Korunma-1

- Kazalar da bir çeşit çocuk hastalığı gibidir.
- Hasta olduktan sonra tedavi edilmesinden çok, **kaza ve yaralanmanın olmaması için alınacak önlemler** daha önemlidir.
- Çocuk kızamık aşısı olduğunda nasıl kızamık olmuyorsa, gerekli önlemlerin alınması ile kazalar da büyük oranda engellenebilir.

Korunma-2

- Çocukların başına gelebilecek kazaların önlenmesinden başlıca **erişkinler** sorumludur.
- **Basit önlemlerle** çocuklarımızı kazalardan büyük ölçüde koruyarak yaralanmalarını, ölmelerini ve sakat kalmalarını önlememiz mümkündür.

Kaza ve yaralanmaların önlenmesi ve kontrol¼

Sosyal yaklaşım

- Yoksulluğun azaltılması
- Sosyal eşitsizliklerin azaltılması
- Medyada şiddetin azaltılması
- Eğitim sisteminin modernizasyonu
- Toplumun görüş ve yaklaşımının değişmesi
- **Halk eğitimi**

İlişkilere yaklaşım

- **Ev ziyaretleri:** Aile tabanlı yaklaşım
- **Ebeveyn eğitimi:** Çocuk yetiştirme eğitimleri
- **Kılavuzluk eden programlar:** Örnek olma yaklaşımları
- **Tedavi ve diğer yaklaşımlar:** Aile ve çocuk arasında iletişim ve etkileşim
- **Okul programları**

Koruma ve kontrol programlarında bir çok sekt¼r yer almalıdır:

- Sağlık alışanları
- Sosyolog
- Psikolog
- Avukat
- Emniyet g¼revlileri
- Politikacı
- İnsan hakları savunucuları
- Gazeteci
- .....
- **Devlet kurumları**
- **Sivil toplum kuruluşları**
- **Medya**

Sağlık sekt¼r¼n¼n rol¼-1

Aile ile en erken ve en çok karşılaşan sekt¼r!

- ✓ ocuk sağlığı izlemleri
- ✓ Koruyucu sağlık hizmetleri
- ✓ Hasta ocuk başvurusu

Sağlık sekt¼r¼n¼n rol¼-2

- Çocukların kazalar açısından korunaklı ortamlarda yaşamaları, koruyucu önlemlerin alınması ve yaşam alanlarının güvenliğinin denetlenmesi erişkinlerin sorumluluğundadır.
- Hekimlerin ve diğer sağlık personelinin kazaların ve yaralanmaların engellenmesi ve uygun girişim yapılması için önemli görevleri vardır.
- Bu görevlerin en önemlilerinden biri ailelereve çocuklara verilecek **eğitim ve danışmanlık** hizmetleridir.

Çocuk Güvenliğinin Sağlanması Programı

Amacımız:

- Çocuklarımızı kazalardan büyük ölçüde koruyarak yaralanma, ölme ve sakat kalma oranlarını azaltmak,
- Kazalara dikkat çekilmesi yoluyla başta ebeveyn ve çocuklar olmak üzere toplumda farkındalık oluşturmaktır.

Programın basamakları

-
- Yaralanma öncesinde alınacak önlemler

-
- Yaralanma anında yapılması gerekenler

-
- Yaralanma sonrası yapılması gerekenler

Programı kimlerle y¼r¼t¼yoruz?

Halk Sağlığı Genel M¼d¼rl¼ę¼

Çocuk Acil Tıp ve Yoğun Bakım Derneği

İlgili bilim dallarından akademisyenler:
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Sosyal Pediatri, Halk Sağlığı, Çocuk Cerrahisi...

İlgili Bakanlık Birimleri:
SBSGM SGGM ASHGM...

TSM/SHM personeli

Aile hekimleri - Aile sağlığı çalışanları

Neler Yaptık?

- Stratejilerin belirlenmesi amacıyla Bilim Komisyonu toplantıları gerçekleştirilmiştir.
- Programın okul ¼ncesi d¼nemden başlayarak t¼m çocukluk ve ergenlik s¼relerini içine alacak şekilde geliştirilmesi ve sadece ev kazalarının değil daha geniş ¼lekte bu yaş gurubunu etkileyebilecek t¼m kaza ve yaralanmaların ¼nlenmesine y¼nelik stratejilerle y¼r¼t¼lmesi ilke olarak benimsenmiştir.
- Program çerçevesinde kullanılacak broř¼r ve kontrol listeleri hazırlanmış ve sahaya dağıtımı yapılmıştır.
- Bebek ocuk Ergen İzlem Protokollerine ocukların yaş ¼zelliklerine g¼re danışmanlık b¼l¼m¼ eklenmiştir.

Yol Haritamız

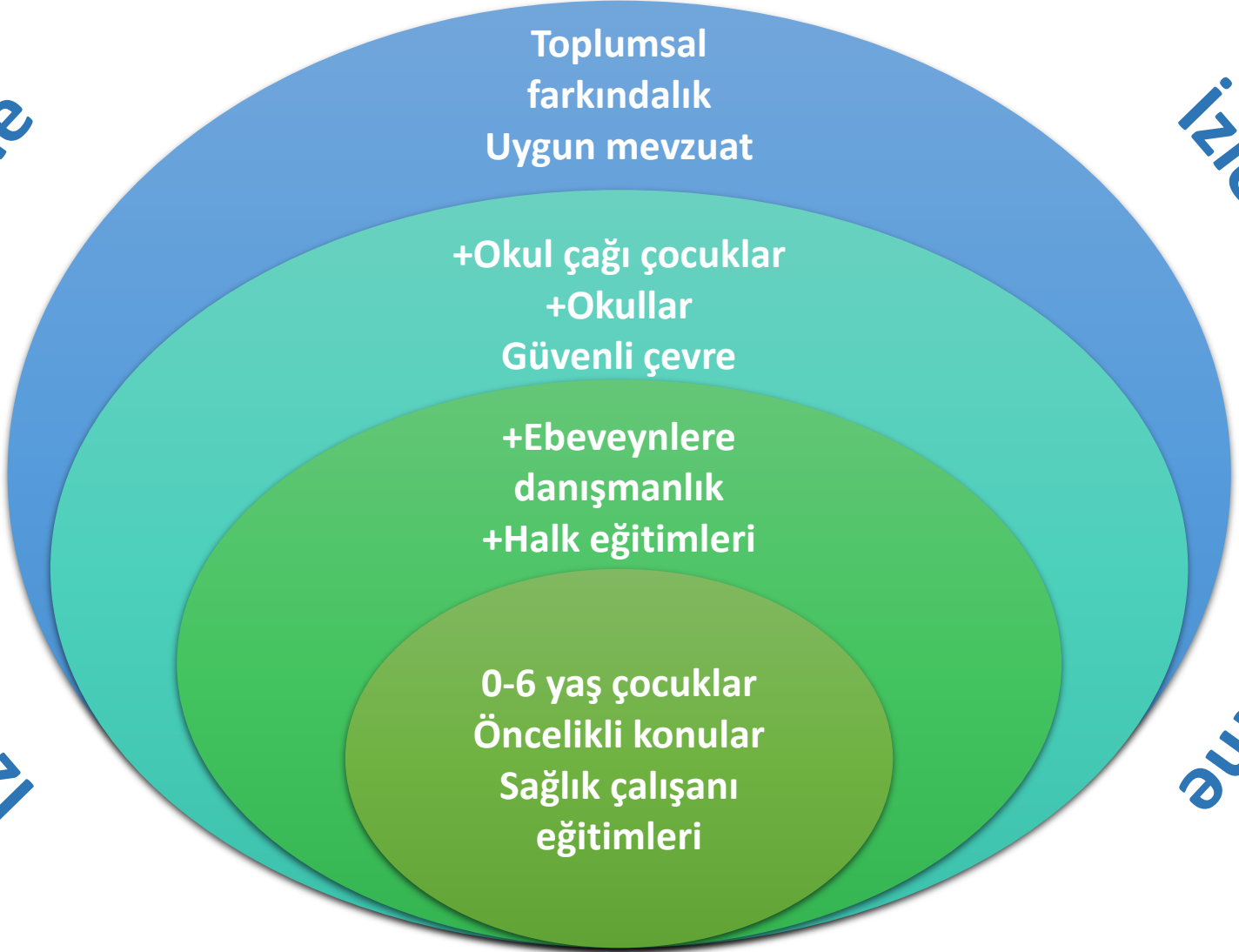
- Sağlık personelinin eğitimi,
- Halk eğitimleri ile toplumsal farkındalık oluşturmak,
- Aile hekimlerinin ve aile sağlığı elemanlarının ebeveynleri bilinçlendirmeleri
- Bunun sonucunda çocuğun evdeki yaşam alanının kazalar açısından en az riskli olacak şekilde düzenlenmesine katkı sağlamak,
- Ebeveyn ve çocuklarla karşılıklı iletişim sağlayarak davranış değişikliklerini gözlemlemek programın öncelikleridir.

Halk Sağlığı
Genel Müdürlüğü

Yol haritamız

İzleme-değerlendirme

Toplumsal farkındalık
Uygun mevzuat

+Okul çağı çocuklar
+Okullar
Güvenli çevre

+Ebeveynlere danışmanlık
+Halk eğitimleri

0-6 yaş çocuklar
Öncelikli konular
Sağlık çalışanı eğitimleri

İzleme-değerlendirme

Halk Sağlığı
Genel Müdürlüğü

TEŞEKKÜRLER

<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/cocukergen-anasayfa>